

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No *RTB-468-1*

CUMHURİYET

DOST

Acı Söyler

**İki bakımdan
beğenmedik**

«Büyük Doğu» adlı mecmuanın son neşriyatını iki bakımdan beğenmedik. Birisi, bu çeşid yazılara ve sözlere edna mertebe iştirak eden Türk kalmadı. Maşerî vicdan bunları beğenmez. Neşrinde yüzde yüz isabetsizlik var, şuursuzluk demesek bile! İkincisi uzun bir ilim ve edeb hayatının ortayerinde kazayı siyasete uğrıyarak bir çeyrek asır vatan sevgisi, devlet sevgisi ve millet sevgisinden mahrum kalmış olan Doktor Rıza Tefvik gibi bir felekzedenin yirmi iki sene evvel harimi ıstırabından düşmüş bir «ce-nin» i, sahibinin dahi muvafakati olmadan, kimsesiz bir «nevzad» bulmuş gibi ortaya atarak milletin kapadığı bir eski hesabı kurcalatmaya yol açmak.

Bu hareket, ne maksadla yapılmış olursa olsun, hepimizi çok mustarib etti. İşte istemediğimiz basın hürriyeti budur. Daha doğrusu, basın hürriyetinin asla beğenmiyeceğimiz kul-lanış şekli budur.

Vaktiyle Koyu İttihatçı İken Sonradan İtilâfçı Olan Adam

Son Sultanlığın son sınırlarından: Ali Kemal, Rıza Tevfik, Mehmet Ali, Reşat Halis

2 — İntihap muamelâtını karıştırmak için Anadolu'nun üç noktasında isyan çıkarılacak; bu suretle Sivas'taki Heyeti Temsiliye şaşırtılarak bu fırsatten bilistifade Hürriyet ve İtilâf fırkası namına rey toplanacak.

3 — Bu isyan sahasının bir; İzmit, Adapazarı, Düzce, Bolu ve havalisi ile Bandırma, Gönen, Balıkesir, Kirmasti, Karacabey ve mümkün olursa Bursa olacak. Diğer isyan, Konya ve civarında çıkarılacak. Üçüncü harekette, Kürdistan'da başlayacak. Bilhassa Kürtlerden mürekkep silâhlî çeteler, Sivas üzerine doğru hareket yaparak Diyaribekir, Elâziz, Malatya, Van, Bitlis ve havalisini dehşet içinde bırakacak.

4 — Bu suretle tamamen Hürriyet ve İtilâf Fırkası namına çıkarılacak mebuslar İstanbul'da içtima edecekler; milleti temsil ettiklerini ilân edecekler ve bu suretle Sivas'taki temsil heyetini artık hükümden düğüreceklerdir.

Bu karar verildikten sonra vazifeler de taksim edilmisti.

Gerek Hürriyet ve İtilâf Fırkasının ve gerek İngiliz Muhipler Cemiyetinin bütün vesaiti ertesi güneşten itibaren harekete getirilecekti. Aynı zamanda Nigehban Cemiyeti de azami mikyasta faaliyete geçecekti. Bu cemiyet namına müzakereye iştirak eden Erkânıharp Miralay Refik Bey [1] üç şekilde faaliyet izharını deruhde etmişti.

1 — Millî teşkilât aleyhinde binlerce beyanname bastırılacak; bütün orduya tevzi edilecekti.

2 — Parti partî İstanbul'da ve İz-

(Çopur) Hakkı Bey [2] ile Zeki, Osman ve Ratip Beylerden mürekkep bir heyet (Mısır) a gönderilecek; Anadolu'daki hareketin padişah aleyhine bir isyan olduğundan bâhis beyannameler tab'ettirilecek; bunlar, henüz orada bulunan esir zabıt ve askerlere dağıtılarak ve bir taraftan da nutuklar irat olunarak bu zabitan ve efradın fikirleri millî teşkilâtın aleyhine çevrilecek.

Bu teklif, derhal kabul edilmisti. Bilhassa Seyit Abdülkadirin Kürdistan hareketi hakkındaki vaitleri, içtimada bulunanların tamamile minnet ve şükranlarını celbetmişti.

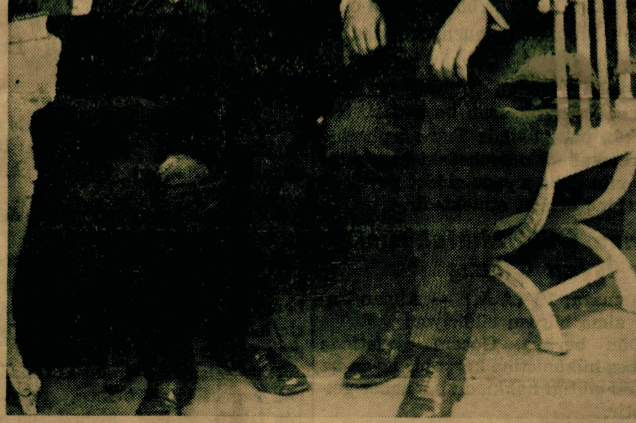
Bu içtima, fevkalâde gizli tutulmuş ve hattâ, padişaha bile haber verilmemişti. Çünkü o aralık Padişah Vahdeddin, büyük bir korku geçirmekte; gürlütlü işlere girişmek fikrinde değildi [3].

Bu içtimam ertesi günü Sait Molanın Çağaloğlundaki merkezi ile Hürriyet ve İtilâf Fırkasının merkezi olan Bozdağın kemerindeki evde; ve yine Çağaloğlundaki, Kürdistan Taali Cemiyeti merkezinde büyük bir faaliyet izharını etmişti. Bu faaliyetler ve nutuklar da, şunlardır:

Hürriyet ve İtilâf Merkezinde

— İstanbullu Hafız Mustafa Kâmil, Konya ve bilhassa Bozkır havalisindeki köyleri dolaşacak, Kuvâli Millîye aleyhine isyan için propaganda yapacaktı.

— Hem Hürriyet ve İtilâf Fırkasına ve hem de İngiliz Muhipler Cemiyetine mensup olan Selimiye Kırsalası Zabitanından Yüzbaşı Sabri

Son Sultanlığın son simatlarından: Ali Kemal, Rıza Tevfik, Mehmet Ali, Reşat Halis

2 — İntihap muamelâtını karıştırarak için Anadolu'nun üç noktasında isyan çıkarılacak; bu suretle Sivas-taki Heyeti Temsilîye şaşırtılarak bu fırsatten bilistifade Hürriyet ve İtilâf fırkası namına rey toplanacak.

3 — Bu isyan sahasının birisi; İzmit, Adapazarı, Düzce, Bolu ve havalisi ile Bandırma, Gönen, Balıkesir, Kirmasti, Karacabey ve mümkün olursa Bursa olacak. Diğer isyan, Konya ve civarında çıkarılacak. Üçüncü harekette, Kürdistanda başlayacak... Bilhassa Kürtlerden mürekkep silâhlî çeteler, Sivas üzerine doğru hareket yaparak Diyarbakır, Elâziz, Malatya, Van, Bitlis ve havalisini dehşet içinde bırakacak.

4 — Bu suretle tamamen Hürriyet ve İtilâf Fırkası namına çıkarılacak mebuslar İstanbulda içtima edecekler; milleti temsil etiklerini ilân edilecekler ve bu suretle Sivastaki temsil heyetini artık hükümden düştüreceklerdir.

Bu karar verildikten sonra vazifeler de taksim edilmişti.

Genel Hürriyet ve İtilâf Fırkasının ve Türk İngiliz Muhipler Cemiyetinin bütün vesaiti ertesi günden itibaren harekete getirilecekti. Aynı zamanda Nigehban Cemiyeti de azami mikyasta faaliyete geçecekti. Bu cemiyet namına müzakereye iştirak eden Erkânharip Miralayı Refik Bey [1] üç şekilde faaliyet izharını deruhde etmişti.

1 — Millî teşkilât aleyhinde binlerce beyanname bastırılacak; bütün orduya tevzi edilecekti.

2 — Parti parti İstanbul ve İzmir'e gelen ve buralardan iç Anadolu'daki memleketlerine avdet eden askerlere, millî teşkilât aleyhinde propaganda yapılarak bunların fikri, saray ve hükümet tarafına çekdirilecekti.

3 — Cemiyetin en kuvvetli erkânından ve topçu binbaşlılarından

(1) Refik Bey, İttihatçılar zamanında bir itilâs meselesinden dolayı orduдан tardedilmişti. (Hazır sırası gelmişken şunu da arz edelim ki, bir müddet önce İstanbul'da bir Cemiyetinde ve sonraları da (Kuvayi İnzibatiye Ordusu) erkânharipliğünde millete ihanet etmiş olan bu adam, İstiklâl Harbi zaferinden sonra Roma'ya firar etmişti. Bir müddet orada süründükten sonra şimendiferler idaresinde bel adı bir iş yapmıştı. Bir müddet önce ve Moldavyada sefil ve sarı bir hayat geçirmiş; fakat bu hayatın sonlarına dayanarak günün birinde çözülmüştü. Orada bulunan bazı merhametli Türkler, bu manevi cezayı kâfi görmüşler; bu bedbaht adamı Besarabean (Kisnev) şehri haricindeki emrazı aklıye hastanesine yerleştirmişlerdi. Refik Bey, ancak birkaç ay yaşayabilmiş; nihayet, vefat etmişti. Kendisine mukadder olan akıbetin en fecii şurasıdır ki, orada islâm mezarlığı olmadığı için buristiyân mezarlığının bir köşesine defnedilmişti. Ne büyük ibret!..

(Çopur) Hakkı Bey [2] ile Zeki, Osman ve Ratip Beylerden mürekkep bir heyet (Mısır) a gönderilecek; Anadoludaki hareketin padişah aleyhine bir isyan olduğundan bâhis beyannameler tab'ettirilecek; bunlar, henüz orada bulunan esir zabıt ve askerlere dağıtılarak ve bir taraftan da nutuklar irat olunarak bu zabitan ve efradın fikirleri millî teşkilâtın aleyhine çevrilecek.

Bu teklif, derhal kabul edilmişti. Bilhassa Seyit Abdülkadirin Kürdistan hareketi hakkındaki vaatleri, içtimada bulunanların tamamile minnet ve şükranlarını celbetmişti.

Bu içtima, fevkalâde gizli tutulmuş ve hattâ, padişaha bile haber verilmemişti. Çünkü o aralık Padişah Vahdeddin, büyük bir korku geçirmekte; gürültülü işlere girişmek fikrinde değildi [3].

Bu içtimanın ertesi günü Sait Molanın Çağaloğlundaki merkezi ile Hürriyet ve İtilâf Fırkasının merkezi olan Bozdağın kemerindeki evde; ve yine Çağaloğlunda, (Kürdistan) Taali Cemiyeti, merkezinde büyük bir faaliyet izharını yaptı. Bu faaliyetin son ve nihâti de, şunandı:

Hürriyet ve İtilâf Merkezinde

— İstanbullu Hafız Mustafa Kâmil, Konya ve bilhassa Bozkır havalisindeki köyleri dolaşacak, Kuvaili Milliye aleyhine isyan için propaganda yapacaktı.

— Hem Hürriyet ve İtilâf Fırkasına ve hem de İngiliz Muhipler Cemiyetine mensup olan Selimiye Kırsalası Zabitanından Yüzbaşı Sabri Efendi de aynı maksatla Kastamonu civarında dolaşacaktı.

— Vaktile koyu bir İttihatçı iken mütarekeden sonra Hürriyet ve İtilâf Fırkasına geçen Ömer Fevzi Efendi, Trabzona gidecek; derhal orada bir gazete neşredecekti.

— Hürriyet ve İtilâf Fırkasile, (İngiliz İstihbarat Şeflerinden Benet) arasında irtibat memurluğu vazifesini ifa eden Celâl Bey - Yunan istilâsına aslanlar gibi göğüs geren - Aydın, Manisa, Ayvalık cephesinin arka tarafındaki köyleri ve kasabaları geçecek; buradaki halkı, millî teşkilât aleyhine harekete getirecekti.

(Arkası var)

(2) Çopur Hakkı Bey de, (İttihatçılar zamanında orduдан tardedilmişti. Faka Ferit Paşa hükümeti - Refik Beyle emsalinin olduğu gibi - bunun rütbesini de iad etmişti.

(3) Bu içtima hakkındaki malûmat Burasada bizzat Manavoğlu Nevres Bey tarafından verilmiştir. Manavoğlu Nevres Bey bunları hikâye ederken, yanımızda, 56 m. Fırka Kumandanı Bekir Sami Bey ile yaveri Salâhattin Bey ye ismini hatırlıyamadığım bir binbaşî mevât idi. — Z. S.

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 978-668-3

Tahlil ve Tenkid

Geçen Hafta İçinde Neşredilen Eserler

SON ESERİ

Yazan: HALİDE EDİP

Basan: Ahmet Halit Kitabevi

Türk sınırları dışında adı en çok tanınmış, eserleri en çok okunmuş edibi-miz, şüphe yok ki, Halide Edip-tir. Onu Şimal Kutbunun eteklerinde oturan kavimler belki bizden daha iyi

tanıdılar. Ve Amerikalılar onun ya-zılarını bizden çok fazla para öde-diler. Hakikati söylemek lâzım ge-lirse Halide Edip için bizden ve bizim kanımızdan yetiştirdi, lâkin yurdumuzun dışında kıymet bul-du, demek zorunda kalacağız.

Bununla beraber o, bizim ara-mızda da en çok okunmuş ve en çok sevilmiş bir muharrirdir. Eser-leri İngilterede, Amerikada oldu-ğu kadar yurdumuzda da revaç bulmamışsa bu, okur yazarlarımızın azlığıyla, roman okuma zevki-nin hâlâ ham duruşundandır. Yok-sa onun imzasını taşıyan Harap Ma betler, Kalp Ağrıları ve Handanlar şimdiye kadar yirmişer, otuzar kere basılmak icap ederdi. Çünkü onlar gerçekten kıymetli eserlerdi.

Halide Edibin eserleri hakkın-da böyle bir kanaat beslediğim i-çin onun "Son eseri.", adını taşıyan romanının yeni harflerle basıldığı-nı duyar duymaz gerçekten sevin-dim ve vaktiyle okuduğum bu ki-tabı yeni baştan okumaya koyul-dum. Muharririn bizzat kaydettiği veçhile eserde ufak tefek değişik-lilikler var. Fakat muharrir ve çer-çeve eski şeklini muhafaza ediyor Üslup ise bilgin, hassas, ruşinas bir kadın cazibesini hissettire etti-re - eskiden olduğu gibi - okuyucu-yu sürüklüyor.

(Son eseri), mhterem edibimi -zin bütün eserlerinde olduğu gibi bizim romanlarda ekseriya göröl-miyen bâkir düşüncelerle doludur. Her tahlili sayfasında bir yenilik vardır. Zaten mevzuda da müpte-zel olmak şöyle dursun, okuyucu-ların çoğuna gayritabii görünecek kadar tazedir, ibdâidir. Çünkü kar-deşinin karısını ayartıp elinden almış bir erkeğe gönül veren münev-ver, sanatkar ve haysiyetli bir kı-zın hissi macerasını hikâye etmek tedir.

Fakat bu hikâye, gelişigüzel bir yazı içine girmiş değil-dir. Muharrir, ruhları tahlilde bugünün ilmi düsturlarına tamamilen sadık ka-hyor ve tabiatın haricine çıkar-ken de ilmi ken-disine kılavuz yapıyor. Lâkin bu

Yazan:

M. Turhan
TAN

Rıza Tevfik 978-668-3

ilmi noktalar, hattâ istilâhlar sezil-ir. Lâkin onların ağırlığından azap çekilmez.

Muallim Ahmet Halit, bu ese-ri basmakla Halide Edibi eski harf-lerle okuyamayan gençlere büyük bir ikramda bulunmuştur. Takdir ederiz.

BİR AVUÇ SAÇMA

Yazan: REFIK HALİD

Basan: Semih Lütfi Kitabevi

Küçük hikâyeciliğin hemen he-men yegâne üstadı olan ve en basit mevzuu en bedii ve pek edebi bir biçime sokmak bakımın-dan ise muhak-kak ki yegâne sanatkârmız bu lunan Refik Ha-

lidin otuz dokuz nefis yazıdan te-rekküp eden bu eseri de basıldı, o-kuycuların rağbetine sunuldu.

Üstad bu kitabında da "Tavri muhtarını., bırakmamış ve esere a-dımı verdiği "Bir avuç saçma., baş-lıklı parça bir kitabın - başka mu-harrirler tarafından yapıldığı gibi-başına değil, ortasına verlestiril-miştir.

39 yazının hepsi bence seve-se ve okunulacak ve okunuşu seve-se tekrar olunacak kıymettedir. O-nun için şu veya bu parçadan nü-mune vermediği yersiz buluyorum. Yalnız (Bir avuç saçma) başlığı al-

GÜNAHLAR DEVLETİ

Yazan: HALUK CEMİL TANJU

Basan: Etiman Kitabevi

Tarihin kıymeti anlaşıldıktan tarihseverler çoğaldıktan sonra bizde - ki-mi tarihe sadık, kimi tarihe kar-şı kâzip olmak şartile - birçok tarihi romanlar yazıldı. Bu sa-tırların muharri-

ri de - Edebiyatı tarihten çok daha fazla sevmesine rağmen - o cere-yana kapılarak kırk büyük tarihi roman, binden fazla da tarihi mu-sahabe yazmıştır. Fakat Cengiz Han, Timürlenk adı romanla - rmla temas ettiğim devirlerin da-ha gerisine gitmek bugüne kadar elimden gelmedi, tarihi roman ya-zan başka muharrirlerden Sümer-lere kadar hayalini geriletenler ve o âlemlerden mevzu derleyenler varsa da eski Türklerin hayatını tasvir eder mahiyette olarak orta-ya konulan eserlerin sayısı pek mahduttur

İşte Halûk Cemil Tanju bu iş-lenmemiş yolda yürümeği sınavan meslektaşlarımızdan biridir. Türk tarihinde hayatı parlak bir daştan teşkil eden Meteyle babası Teoman-ın maceralarını roman halinde hi-kâye ederek "Günahlar Devleti., adını verdiği romanı vücude getir-miştir. Meteye Oğuz, Teomana Ka-raham diyenlerin de var olduğu ve Metenin - üvey ana kahrından aldı-ğı irade feyezaniyle - yaptığı işler gerçekten yüksek menkibe mahi-yetinde bulunduğu için Halûk Ce-mil Tanjunun pek mühim bir mev-zua kalem vurduğunu kabul etmek liğimiz lâzım gelir. Eski Türk ta-rihinden parlak bir sayfayı roman üslûbıyla okumak isteyenler Gü-nahlar devletini okumalıdır.

RIZA TEVFİK: HAYATI VE ŞİİRLERİ

Yazan: R. G. ARKIN 3

Basan: Resimliay Matbaası

Bir iki yıl evvel okuyucularım-dan biri bana Rıza Tevfik'in edebi ve ilmi kıy-metini sormuş-tu. Yarı ciddi, yarı lâtife ola-rak ve Rıza Tev-fik'in vaktiye

Abdülhak Hâmit hakkında yaz-dığı altı yüz sayfalık tenkidî eser-den ıktibas ederek şu satırlarla cevap vermiştim:.

"Rıza Tevfik'in manevi şahsı -yeti gayet mu'dildir. Comple-xtir. Bu adam Polityipique bir fırtın-güzel bir timsaldir. Ona bir â-limdir denemez. Fakat büyük bir bilgi sahibidir. Sistem sahibi bir

zularına bizden çok fazla para ödeldiler, Hakikati söylemek lâzım gelirse Halide Edip için bizden ve bizim kanımızdan yetiştirdi, lâkin yurdumuzun dışında kıymet buldu, demek zorunda kalacağız.

Bununla beraber o, bizim aramızda da en çok okunmuş ve en çok sevilmiş bir muharrirdir. Eserleri İngilterede, Amerikada olduğu kadar yurdumuzda da revaç bulmamışsa bu, okur yazarlarımızın azlığına, roman okuma zevkinin hâlâ ham duruşundandır. Yoksa onun imzasını taşıyan Harap Ma betler, Kalp Ağrıları ve Handanlar şimdiye kadar yirmişer, otuzar kere basılmak icap ederdi. Çünkü onlar gerçekten kıymetli eserlerdi.

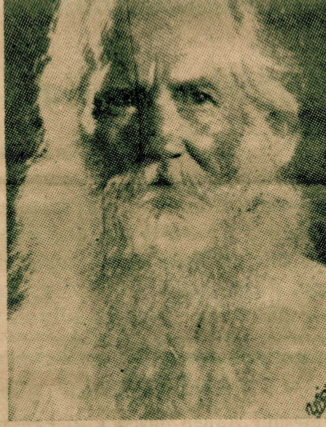
Halide Edibin eserleri hakkında böyle bir kanaat beslediğim için onun "Son eseri,, adını taşıyan romanının yeni harflerle basıldığını duyar duymaz gerçekten sevindim ve vaktiyle okuduğum bu kitabı yeni baştan okumaya koyuldum. Muharririn bizzat kaydettiği vehile eserde ufak tefek değişiklikler var. Fakat muharrir ve çevre eski şeklini muhafaza ediyor. Üslup ise bilgin, hassas, ruşinas bir kadın cazibesini hissettiretti - eskiden olduğu gibi - okuyucuyu sürüklüyor.

(Son eseri), mühterem edibimiz bütün eserlerinde olduğu gibi bizim romanlarda ekseriya görülen bâkir düşüncelerle doludur. Her tahlilli sayfasında bir yenilik vardır. Zaten mevzuda da müptel olmak şöyle dursun, okuyucuların çoğuna gayritabii görünecek kadar tazedir, ibdâidir. Çünkü kardeşinin karısını ayartıp elinden almış bir erkeğe gönül veren münevver, sanatkar ve haysiyetli bir kızın hissi macerasını hikâye etmek tedir.

Fakat bu hikâye, gelişigüzel bir yazı içine girmiş değildir. Muharrir, ruhları tahlilde bugünün ilmi düsturlarına tamamiyle sadık kalıyor ve tabiatın haricine çıkar - ken de ilmi ken-

disine kılavuz yapıyor. Lâkin bu kudretini soğuk nümayişlerle le - kelemiyor. Filân filozofun dediği gibi, filân felsefi düşün - celerinde görüldüğü gibi cümleler kullanarak romanı romanlıktan çıkarmıyor ve bütün felsefi düşüncelerini hikâyenin tabii akış - celerini hikâyenin tabii akış - celerinde okuyucuya hazmettiriyor. Meselâ eserin bir yerinde (S. 153) şu satırlara tesadüf ediyoruz: "Büyük heyecan dakikalarında ben - sebebi ne olursa olsun - derhal iki ayrı adam olurum. Gerçi herkes belki iki, hattâ bir buçuk şahsiyetli olabilir...."

Bu satırlardaki fikri bizim felsefeye düşkün başka bir muharririmiz yazsaydı mutlaka şu biçime sokardı: "Bende dualité de la personnalité denilen phénomène psychique ekseriya tecelli eder ve bu dédoublement yüzünden ekseriya kendi kendime yabancı kalırım.... İşte Halide Edibin yazısından bu

Rıza Tevfik 278-468-3

ilmi noktalar, hattâ istilâhlar sezilir. Lâkin onların ağırlığından azap çekilmez.

Muallim Ahmet Halit, bu eseri basmakla Halide Edibi eski harflerle okuyamayan gençlere büyük bir ikramda bulunmuştur. Takdir ederiz.

BİR AVUÇ SAÇMA

Yazan: REFIK HALİD

Basan: Semih Lütfi Kitabevi

Küçük hikâyeciliğin hemen hemen yegâne üstadı olan ve en basit mevzuu en bedii ve pek edebî bir biçime sokmak bakımından ise muhak - kak ki yegâne sanatkârimiz bu lunan Refik Halid'in otuz dokuz nefis yazıdan te - rekküp eden bu eseri de basıldı, okuyucuların rağbetine sunuldu.

Üstad bu kitabında da "Tavri muhtarını,, bırakmamış ve esere adını verdiği "Bir avuç saçma,, başlıklı parça bir kitabın - başka muharrirler tarafından yapıldığı gibi - başına değil, ortasına verlestirilmiştir.

39 yazının hepsi bence seve seve okunulacak ve okunuşu seve seve tekrar olunacak kıymettedir. Onun için şu veya bu parçadan nümine vermediği yersiz buluyorum. Yalnız (Bir avuç saçma) başlığı altındaki yazı, mizahî ciddiyete örnek olacak vecizelerden teşekkül ettiği için o parçadan birkaç satır alıyorum:

- 1 - - Arayışta nâsir olduğunu kadına söylemiş. Muhakkak üstüne basarsın.
- 2 - - Keşi, atızı sapırdıyanın, kadın keşisi şikurdıyanın yüzüne bakar ve dizine çıkar.
- 3 - - Bazı güzeller vardır: Sussunlar diye. Ağzları öpür!
- 4 - - Deniz dalgasız, kadın yalpasız olmaz. Hem de olmamalıdır.
- 5 - - Güzele ne yakışmaz? Çiçek bozduğu güzel... Halbuki çirkinde çiçek bile yaşar.
- 6 - - Yegmürün kaçan doluya tutulur, kadından kaçan da kızal..

Güz l ve zarif sözler değil mi? İşte Refik Halid'in yeni basılan kitabındaki 39 hikâyenin hepsi bu ayarında nüktelerle doludur ve o hikâyele her biri uzun birer nüktedir. Başta başta birer edebî vecize - dir.

ri de - Edebiyat tarihen çok Deha fazla sevmesine rağmen - o cereyana kapılarak kırk büyük tarihî roman, binden fazla da tarihi mu - sahabe yazmıştır. Fakat Cengiz Han, Timürlenk adlı romanla - rıyla temas ettiğim devirlerin da - ha gerisine gitmek bugüne kadar elimden gelmedi, tarihî roman yaz - zan başka muharrirlerden Sümer - lere kadar hayalini geriletlenler ve o âlemlerden mevzu derleyenler varsa da eski Türklerin hayatını tasvir eder mahiyette olarak orta - ya konulan eserlerin sayısı pek mahduttur

İşte Halük Cemil Tanju bu iş - lenmemiş yolda yürümeği sınavan meslektaşlarımızdan biridir. Türk tarihinde hayatı parlak bir da'stan teşkil eden Meteyle babası Teoma - nın maceralarını roman halinde hi - kâye ederek "Günahlar Devleti,, adını verdiği romanı vücutte getir - miştir. Meteye Oğuz, Teomana Ka - rahan diyenlerin de var olduğu ve Metenin - üvey ana kahrından aldığı irade feyezaniyle - yaptığı işler gerçekten yüksek menkibe mahi - yetinde bulunduğu için Halük Cemil Tanjunun pek mühim bir mev - zua kalem vurduğunu kabul etmek ligimiz lâzım gelir. Eski Türk ta - rihinden parlak bir sayfayı roman üslûbiyle okumak isteyenler Gü - nahlar devletini okumalıdır.

RIZA TEVFIK: HAYATI VE ŞİİRLERİ

Yazan: R. G. ARKIN 3

Basan: Resimliay Matbaası

Bir iki yıl evvel okuyucularım - dan biri bana Rıza Tevfik'in edebî e ilmi kı - ymetini sormuş - tu. Yarı ciddi, yarı lâtife ola - rak ve Rıza Tev - fiğin vaktiyeye

Abdülhak Hâmit hakkında yaz - dığı altı yüz sayfalık tenkidi eser - den iktibas ederek şu satırlarla cevap vermiştim:

"Rıza Tevfik'in manevî şahsî - yeti gayet mu'dildir. Comple - xtir. Bu adam Politypique bir fit - ratın güzel bir timsalidir. Ona bir â - limdir denemez. Fakat büyük bir bilgi sahibidir. Sistem sahibi bir il - lozof da değildir. Lâkin insicam arzeden (Coordonné) felsefi itikat - ları vardır ve asıl garip olan bizim diyarımızda ilk büyük felsefe ka - rousunu yazmaya da o teşebbüs et - miştir. Şairliğine gelince, kendisi - ni kıymeti söz götürmez şairlerimiz - den biri olarak kabul etmeğe mec - buruz: O rengârenk fitratı iyice ta - nımya edebiyat ve felsefe ta - rihi bakımından mecbur olduğumuz gibii"Şimdi çıkarılan eser başta - ktile yazdığım bu yarı şaka da bir hatırlattı, fakat eser, ciddidir. Ri - za Tevfik'in aştığı ve ulaştığı bütün edebî merhaleleri göstermektedir, en seçme şiirlerini - nefesler de - dahil - ihtiva etmektedir

Eserin kıymetini çoğaltan bir hususiyet de baki bakımından gayet nefis oluşudur. Kitaphaneleri - miiz, Şehbal gazetesi kapandıktan sonra bu kadar güzel kâğıda basıl - ne mecmua, ne kitap görmedi. Yazanı ve basanı tebrik ederiz.

Refik Halit

Kütüphanesi Arşivi

“Memlekette ölmek arzusu yüreği yakan bir ihtiyaçtır,, diyor

Mersinde çıkan “Yeni Mersin,, refikimizin yazdığına göre yüz eliliklerden Halepte bulunan Refik Halit gazetesinde affedilmesini mütaazammın bir müsahabe neşretmiştir. Bu müsahabesinin bir ayninde:

“Mantıksız gibi görünse de memlekette ölmek ve orada gömülme arzusu insanların yüreğini yakan bir ihtiyaçtır,, demektedir.

TDV İSAM

Kütüphanesi Arşivi

No RTB_468_4

Feylesof ölmemiş

Yüz elliliklerden Rıza Tevfiğin öldüğü yazılmıştı. Rıza Tevfik ölmemiştir. Elyevm Berut civarında Cunge denilen kasabada oturuyormuş. Mısırdaki çıkan El-belâğ gazetesi muhabirile görüşmüş.

Rıza Tevfik muhabire şunları söylüyor:

—“Ben ölmedim. Hâlâ Hergül gibiyim. Azraille daha kırk senelik mukavelem var. (Mezer Taşım) diye bir şiir yazmıştım.. Bunu görenler beni öldü zannetmişler.,,

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No RTB_468_5

iacaktır.

Halep'te yüz elliliklerin bir içtimalı

Diğer taraftan «Halep» teki fesatçıların faaliyetleri de Ağrı dağı hâdisesinde münasebet bulunduğu tahakkuk etmiştir.

Geçen hafta Şarki Erden Reisülvüzerası ve Abdülhamid'in üfürükçübaşısı Ebülhüda'nın oğlu Hasan Rıza Paşa ile Rıza Tevfik Halep'e giderek iki gün orada kalmıştır. Kendilerine firarilerden Halep mevlevî şeyhi ve son Konya Çelebisinin oğlu Bakır Çelebi tarafından mevlevihanede bir ziyafet verilmiştir. Bu ziyafette Refik Halit, Doğruyol gazetesi sahibi Celâl Kadri, yüz elliliklerden Mevlânzade Rifat ta bulunmuşlardır. Hainler ziyafet esnasında Türkiye parlak surette avdet hulyalarından bahsetmişler ve gizli bazı kararlar da ittihaz eylemişlerdir.

Bu toplanışın Ağrı dağı hâdisatının vukuu zamanına tesadüf etmesi manidar olduğu gibi hainlerin verdikleri kararların mel'unane mahiyeti ne olabileceği de meçhul değildir. Bir aralık şakileri sakıt hanedandan Abdülkadir'in idare ettiği şayi olmuştu. Fakat Abdül-

kadir'in elyevm Suriye'de bulunduğu anlaşılmıştır.

Her ne olursa olsun, bütün bu hiyanet ve fesat şebekesi için hükümetimizin tedbir ve basireti ve kahraman ordumuzun satvet ve kudreti sayesinde evvel ve ahar husrana uğramak mukadder olduğuna şüphe yoktur.

TDV ISAM
Kütüphanesi Arşivi
No. RTB-468-6

Rıza Tevfik ve felsefe kamusu

Resmini bastığımız uzun beyaz sakallı adam filozof Rıza Tevfiktir. Rıza Tevfik şimdi Beyrutta 15 kilometre mesafede ve sahilde Cunye'de oturuyor. Maveraiyi Erdün Adliye Nazırlığından tekaüd maaşı alıyormuş.

Rıza Tevfik Cunye'de evvelce başlamış olduğu felsefe kamusunu ikmal için çalışıyormuş.

22 Temmuz 1938
(Haber gazetesi)

5

Umumî af

*Yüzelliliklerden başka
bütün siyasî mücrimlerin
affedilmesi bekleniyor*

ANKARA, 21 (Hususî) —
Cümhuriyetin onuncu yıl dönü -
mü münasebetiyle memlekette
umumî bir af ilânı mevzuu bah -
sılmaktadır.

Kuvvetle söylenildiğine göre
şrinievvelin birinci günü top -
lanacak olan Büyük Millet Mec -
lisi bu husustaki kanun lâyihası -
müzakere edecektir.

Verilen haberlere nazaran bu
kanunla ilân edilecek olan af,
bazı küçük istisnalarla, umumî
mahiyette olacaktır. Aftan istis -
na edilecekler ırz ve namus cü -
rümülerinden mahkûm olanlar -
dır. Siyasî mahkûmların da af
kanununun şümulüne dahil edi -
lecekleri söylenilmektedir. Yal -
nız, yüz elliliklerin affı mevzuu
bahis değildir .

Af kanunu lâyihasının hazır -
lanmasına hükûmetçe henüz
başlanılmamıştır. Büyük Millet
Meclisinin açılmasına iki buçuk
ay olduğu için lâyihanın o zama -
na kadar hazırlanacağı tahmin
ediliyor.

TDVİSAM
Kütüphanesi Arşivi

10.2.18-1688

RTB-468-9

Meşrutiyetin ilânında İstanbul
hatiplik eden doktor Rıza Te

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No RTB_468_9